הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת בבא בתרא – דף ג

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

בדין היזק ראיה.

כמבואר לאורך הסוגיא, למ"ד מחיצה האמורה במשנה הכוונה לכותל ממש נשארה הגמ' שסבר שהיזק ראיה אינו נזק, אלא יש מקרים שבהם בודאי מוגדר לנזק, כמו בהסתכלות לתוך ביתו, או אסור לעמוד בחצר חברו כאשר עומדת היא בקמתה וכו'. למ"ד מחיצה הכוונה חלוקת החצר הסיקו שהיזק ראיה מוגדר לנזק.

כתב הטור *(חו"מ שעח)* "כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חבירו כך אסור להזיק ממון שלו וכו' ואפילו בראייתו אם יש בו היזק לחברו אסור לו להסתכל בו דאמר רב יהודה אסור לאדם לעמוד על שדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה".

ביד רמ"ה, מבאר באריכות את החילוק בין נזק של חלון הפתוח לבין חוסר מחיצה בחצר, וכתב "כדדרשינן בפרק חזקת הבתים *(לקמן ס, א)* מקרא ד"וירא את ישראל שוכן לשבטיו" מה ראה ראה שאין פתחיהן מכוונין זה לזה, אלמא נמי איסורא נמי איכא, ולית ליה חזקה דאין חזקה לאיסורין".

רבי איסר זלמן באבן האזל *(שכנים ב, טז)* מבאר שמצד אחד זכות בעל החצר להשתמש בחצרו בלא שיפריעו לו, אך אם יש משהו בחצר ליד שמחמת שעומד שם, אינו יכול להשתמש בחצר יכול לתבוע ממנו מחיצה, אולם לא יכול לתבוע שלא ישתמש בחצר, שהרי אף לשכנו יש היתר שימוש בחצר ומדוע שנעדיף אחד על רעהו, אלא הפתרון שיעשו מחיצה.

עי' ברש"י תחילת פרק בלק *(במדבר כד, ב ושם ה)* שמבואר "ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו". וצריך תלמוד בדברי רש"י מה הם שני הענינים שכל שבט שוכן לעצמו ועוד ענין שאין פתחיהם מכוונים. והלא דבר הוא.

בתורה תמימה *(שם אות א)* הביא את דעת בעל העיטור שהשטח המקום של היזק ראיה "אין לו שיעור ואפי' רחוק כמה". והקשה עליו התור"ת מפר' וירא דכתיב "ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל אראה במות הילד" הרי לנו שהלאה מ"מטחוי קשת" שוב אין כח הראיה שולט. ומבואר ששיעור טווח הקשת הוא אלפיים אמה.

מפורסם החקירה היסודית בסוגיא שלנו, מהו דין "היזק ראיה" האם מניעת ההשתמשות של פלוני מחמת זה שחבירו מסתכל בעדו. או עצם הראיה עצמה מזיקתו. ועי' בזה בהרחבה אבל האזל שכנים פ"ב הט"ז חזון יחזקאל על התוספתא ב"ב פ"א ה"ה סמ"ע סי' שעח' סק"ד ועוד.

ואפשר לבאר, יש ב' חלקים בהיזק ראיה, יש נזק מחמת אי אפשרות להשתמש בחצר בדברים מסויימים מחמת שמסתכלים לתוך החצר. ויש נזק סגולי כפי שאמרו בגמ' לא יעמוד בשדה חברו כאשר עומדת בקמתה. כבר דן בקה"י *(ב"ק סי' לט)* בדין היזק סגולי וכו', דבר סגולי לא יכול לטעון שלא מתבונן ולא יכול לומר לא אביט ולא אסתכל, שהרי אף בלא התבוננות אלא בראיה בחטף יש כבר היזק, דבר סגולי אין לו שיעור של נזק בראיה, ועוד קודם לתוצאה שמחמת זה לא ישתמש בעל החצר בחצירו. בעקידה פרשת שלח כתב שראית העין שולחת חיציה כחרבות. ומלבד זה יש את המניעה של ההשתמשות. ויש עוד חלק שהוא נספח למניעת ההשתמשות, מצד איסור פריצות דהא מבואר בראשונים ב"ב ס'. גבי לא יפתח אדם חלון וכו' ביד רמ"ה דברים ברורים דאיכא משום פריצות דנשים וכן בריטב"א וברמב"ן שאף אם מחל הניזק אין היתר למזיק לפתוח חלון דהא איסור פריצות רמי עליה. אולם בר"ג ובנימוק"י נקטו דהוא איסור היזק ראיה גרידא. עכ"פ עולה לכה"פ לחלק מרוובתא שא"א להתעלם אף מהחלק שאינו מוגדר בתורת "נזק" של מניעת השתמשות שאותו אפשר להגדיר כגזל או כגרמא בניזקין. אלא יש אף נזק בעצם הראיה או חלק סגולי או ענין לצניעות.

מעתה מסתברא מילתא, שיש גדרים בכך ואף שהקו המגדיר נעלם הוא אך בודאי שיש הבדל בין שימושים שונים שאמרו חז"ל אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה. יש לדקדק בהאי דינא מהו "בשדה חבירו" היו צריכים לומר שאסור לאדם להביט בשדה חבירו בשעה וכו' מהו לעמוד בשדה חבירו. ע"כ אתה למד שחז"ל לא אסרו לעבור ברחוב ולהסתכל בשדה חבירו דכך הוא דרך העולם לעבור ולהסתכל מהכא להתם. אלא עיון בשדה חבירו כאשר עומד בשדהו יש כאן לתא דעין הרע. וזה מזיקו. וכן נראה בכל דבר שהוא מחמת נזק בעצם ההסתכלות הפיזית או הסגולית שאין לאסור ממרחק מסוים איני יודע גדר לראיה בזה אמה או ד' אמות אבל בודאי שיש מרחק מסוים שלא יכול פלוני לומר אתה מזיק לי בעצם הראיה.

אולם כאשר עסקינן ממניעת השתמשות הן בדברים שאינו רוצה שהעין תשזפם או במקום שאיסור צניעות אתינן עלה, בודאי שהמרחק הוא גדול טפי. כאשר אדם יודע שיש מי בין שכניו חלון הפונה לכיוונו ואפי' שהמרחק לא נותן אפשרות ראיה בצורה הגיונית דברים של צנעה לא יעשה והרי הרואה מונע השתמשות. ופשוט.

א"כ נראה דאפשר שזהו שכתב רש"י "ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו". יש לעם ישראל את שתי המעלות, א. שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה מחמת צניעות. ואין אחד מונע את חבירו בהשתמשות בשום דבר. ב. אף את החלק של היזק סגולי מתוקנים עם ישראל בזה כל שבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין.

ושורש הביאור בחלוקה בין אחד לשני ובין שבט לשבט, שלא רק מניעת השתמשות בין שכן לזולתו, אלא שבט הוא סמל וסימן ואף בזה הם כל אחד לבדו ואין מעורבין שהם אינם מזיקים אחד את רעהו אף בחלק הסגולי.

ולפי הנאמר אף קושית התור"ת על בעל העיטור לק"מ, אמת אין סוף למרחק דהיזק ראיה גבי שימושי צניעות שאדם ימנע מעצמו לעשות שימושים מסוימים בזמן שיודע שאף במרחק ניכר יש מאן דהוא שיש לו קשר עין. אולם הענין במטווחי קשת שהתרחקה הגר הוא ענין למציאות, לדבר שאדם רוצה להתרחק ממנו ולא לשים ליבו. השיעור לא לגבי הניזק אלא לגבי זה שמסתכל הוא עצמו בכזה מרחק כבר אין לו מבט ואפשר דזהו יהיה השיעור בהיזק סגולי.

סיכום הדף

נושא היום: מחיצה למ"ד חלוקה. סוג הכותל. סתירת בית הכנסת.

שיטה ב. מחיצה הכוונה חלוקת החצר, **כלשון** הפסוק "ותהי מחצת העדה", **וכיון** שרצו לחלוק **בהכרח** בונים מחיצה א"כ מוכח שהיזק ראיה מוגדר להיזק. **ואם נאמר שמחיצה** הכוונה כותל, כדברי המשנה בדין כלאיים, **א"כ** דווקא אם רצו לעשות מחיצה ובלא רצונם אין חיוב א"כ מוכח שהיזק ראיה אינו מוגדר לנזק. **א"כ** היתה המשנה צריכה לומר "בונין אותו" ולא בונין את הכותל. **אלא** מחיצה הכוונה חלוקת החצר, א"כ המשנה היתה צריכה לומר השותפין שרצו לחלוק. **אלא** כדרך לשון העולם בא ונחלוק. **אם היזק ראיה מוגדר לנזק,** מדוע דווקא כאשר הם רוצים, **אלא** ביאר רב אסי בשם ריו"ח, מדובר במשנה בחצר שאין בה כדי חלוקה, ומתחלקים בחצר רק כאשר הם רוצים, **והחידוש** שלא מספיק מחיצת קנים אלא צריך כותל. **והחידוש** במשנה לקמן *(יא, א)* שנאמר בה דין חלוקה בדבר שאין בו כדי חלוקה, **שבכתבי הקודש** אינם חולקים אפילו ברצון.

(לשון ב' בדברי הגמ'. כאשר הם רוצים לחלוק מדוע זה מחייב, האם לא יכול לחזור בו. אלא ביאר רב אסי בשם ריו"ח שמדובר ששוו קנין. וחידשו באופן שאין בה דין חלוקה ורצו, שאם הדין היה אמור באופן שיש בה דין חלוקה, היה צד לומר שכאשר אין דין חלוקה אף ברצון לא חולקים, קמ"ל. וכו')

כמבואר העמידו את המשנה בחצר שאין בה כדי חלוקה, **וביאר רב אסי בשם ריו"ח** שמתחייבים בקנין. **ואין זה מוגדר לקנין דברים** היות וסיימו את המיצרים והגדירו את רוחות השדה. **לרב אשי,** כל אחד הלך והחזיק בתוך השדה.

סוני האבנים מהם השתמשו לבניית הכותל: *(ע"פ פירוש רבנו גרשום)* "**גייל**", אבן שנחצבה מההר ואינה מעובדת ועוביה 6 טפחים. "**גזית**" אבן שעבדו אותה ועתה היא 5 טפחים. "**כפיסין**" עשוי מחצי לבנה שעוביה 3 טפחים, נמצא כל אחד נותן טפח וחצי, **ובאמצע** טיט בעובי טפח סה"כ 4. "**לבינים**", היינו שלמות סה"כ 3 טפחים. **שאל רבה בנו של רבא את רב אשי,** אולי הגויל הוא כגזית רק חצי אבן ובטווח מניחים טיט כמו בכפיסין. **אמר לו** כך כך קיבלו חז"ל. **שיטה ב. שאל רב אחא בנו של רב אויא את רב אשי,** אולי כפיסין הכוונה אבן מלאה כדרך שאמרו בגויל, **אמר לו** כך קיבלו חז"ל. **אמר אביי,** למדנו מצורת בניית הכתלים, כאשר בונה לבינים צריך טפח טיט, אך כאשר בונה באבנים דקות צריך יותר מטפח. **וי"א** שבאבנים דקות צריך טפח אך בלבנים אפשר פחות.

מבואר שגובה ארבע אמות בגזית צריך 5 טפחים עובי כדי שיהיה יציב. **מבארת הגמ'** שכאשר יש עובי טפח נוסף ניתן להגביה עוד את הכותל **והראיה** מבית ראשון שמחמת הטפח הנוסף הגביהו את הכותל שהפריד בין קודש לקודש הקודשים לגובה ל' אמות. **בבית שני** היו ב' פרוכות ולא היה כותל כיון שגובהו היה רב מהבית הראשון. "**גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון**" **ונחלקו** רב ושמואל או ריו"ח ור"א, **למ"ד** השני היה רב בגובה. **למ"ד** היה רב בשנים. **ובאמת** היה מרובה בשנים ומרובה בגובה. **שאלה הגמ'** מדוע לא בנו בבית שני ל' אמות בבנין, והמשיכו בגובה ע"י פרוכת. **מבארת הגמ'** שיכול לעמוד בגובה ל' אמות מחמת התקרה והמעזיבה שמחזקים מלמעלה. **ולא עשו** מה שאפשר בבנין ואת המשך בכותל, **כיון שאמר אביי** שקיבלו שהכל יהא או בפרוכת או בבנין.

דנה הגמ' בשיעורים הנזכרים במשנה, האם **כולל את הסיד או לא. אמר רבי יצחק** שמסתבר שכולל את הסיד, שאל"כ היה צריך לומר את שיעורו. **דוחה הגמ',** שלא נכתב היות והשיעור פחות מטפח שלם. ומה שנזכר בלבינין חצי טפח, כיון שביחד זה טפח שלם. **רצו להוכיח** מדין קורה שעל גבי מבוי שמבואר שצריכה להחזיק אריח שהוא חצי לבינה בשיעור של ג' טפחים, א"כ מבואר בלא סיד. **דוחה הגמ'** ששם אמרו לגבי אריחים גדולות ואפשר שבמשנה זה אריחים קטנות כולל סיד.

אמר רב חסדא, לא יסתור בית הכנסת עד שיהא בית הכנסת אחר אחר. טעם הדבר, **י"א** שמא יפשעו ולא יבנו. **וי"א** משום שלא יהיה מקום להתפלל בינתיים. **נפק"מ** כאשר יש בית כנסת אחר להתפלל. **מרימר ומר זוטרא,** בחורף סתרו ובנו את בית הכנסת של הקיץ. ובקיץ סתרו ובנו את של חורף. **שאל רבינא את רב אשי,** מה הדין כאשר גבו כסף ונמצא ביב הגבאי האם מותר לסתור והרי יש כסף בידם. **אמר לו** יש חשש שמא יזדמן פדיון שבויים. וכך אמרו לו אף כאשר האבנים מוכנים לבניה וכד'. **אבל כאשר** בית הכנסת בנוי אין חשש שימכרו לצורך פדיון שבויים כיון שביתו לא מוכר. **אך כאשר יש בבית הכנסת הישן כבר בקע** מותר לסותרו ולבנות חדש. **ומספרת הגמ'** שרב אשי ראה בבית הכנסת בקע, וסתרו והכניס מיטתו למקום הבניה עד שהתקינו את המרזבים, ועשה כן כדי שידאג מקרוב שלא יפסיקו בבניה.

שואלת הגמ' איך בבא בן בוטא נתן עצה להרודוס לסתור את בית המקדש, והרי כמבואר בדברי רב חסדא אסור לסתור עד שיהא אחר. **או** שראה בקע. **או** אין חשש שהמלכות תחזור בה.